

DENISA BALLOVÁ

TÉMA JAKUBA
KATALPA

Dýchaj, je tam všetko - bolesť aj

zmierenie KATALPA, Jakuba. 2020.

Zuzanin dech. Brno: Host.

Bola som ohromená. Prechádzala som pomedzi múry nádhernej synagógy a dvíhala zrak na miesta, ktoré boli v minulosti vyhradené **pre ženy**. **Pozerala som sa do lustrov zavesených** na vysokých stropoch, hladkala drevo starých lavíc. A keď som potom vyšla hlavným vchodom do budapeštianskej ulice, kúpila som si prívesok židovskej hviezdy. Čo tam po tom, **že som pokrstená evanjelička?** Chcela som byť Židovka, aj keď som len málo tušila, čo to znamená. Počas do **spievania som mala rôzne obdobia** - počúvala som Oasis, potom Beatles, po **znala som slová** ich piesní, mala načítané fakty, legendy aj **napozerané koncerty**. Na konci strednej školy som sa okrem Veľkej francúzskej revolúcie zaujímala o **holokaust. Vedela som o týchto udalostiach všetko. Francúzsko som si nosila v sebe**, o holokauste som čítala knihy, ktoré u nás vychádzali - romány, vedecké publikácie, učebnice. Keď som na vysokej škole navštívila Budapešť a prvýkrát vstúpila do synagógy, toto obdobie sa uzavrelo. Židovskú hviezdu som na krku nosila ešte niekoľko mesiacov, ale nadšenie pre dejiny ma postupne opustilo. O druhej svetovej vojne a holokauste **som ešte napísala bakalársku prácu**, na čítala si dejiny židovskej obce, pravidelne sa prechádzala po Heydukovej ulici v Bratislave, kde som pár vchodov od synagógy niekoľko rokov žila. K židovstvu má stále niečo ťahalo **a zostalo mi to dodnes**, ku knihám, na ktorých obale je židovská hviezda, však pristupujem opatrne. O holokauste **sa napísalo mnoho**, a nie vždy najvernejšie. Niektorí spisovatelia **a spisovateľky sa na tomto období** priživilí, aj keď o ňom nevedeli takmer nič. Pri knihe Jakuby **Katalpy som však nepochybovala. Vedela som, že to bude** výnimočné čítanie.

Česká autorka nezačína svoj román najpozitívnejšie: „*Liliana Liebeskin* **dová nemůže počít dítě**“ (s. 9). Zuzana sa narodí až po 25 rokoch jej manželstva s Abrahámom. Neuveriteľné? Na konci 19. storočia celkom áno. Iný muž by sa **so svojráznou** Lilianou možno už dávno rozviedol, Abrahám však vytrval. Bol trpezlivý a milujúci, presne taký, aký má byť muž a otec. Chlapi však v románe *Zuzanin dech* nie sú veľmi podstatní. To dôležitejšie sa odohráva **v ženskom** svete, do ktorého občas niektorých mužov nesmeli vpúšťať. Liliana svoju dcéru **Zuzanu vychováva ako urodzenú** dcéru váženého cukrovarníka, ktorý zamest **náva takmer** celú dedinu Holašovice pri Prahe. Dievča s tvrdým pohľadom nosí krásne naškrobené šaty, mašľu vo vlasoch, retiazku na krku. Učí sa dôležité jazyky aj správne vystupovať. Keď však zbadá chlapcov z dvora továrne, všetko hodí **za hlavu. Skamaráti sa s** nimi, aby si spolu zašpinili prsty od hlíny či zamočili

151

Zuzanin

dech

šaty v jazere. Zuzana rastie divoko a bujne, zato ale prirodzene a do krásy. Trápiju len jedna vec - čo to **znamená**, že som Židovka? Stihne sa na to spýtať svojho dedka, no postačujúcu odpoveď **nedostane**. Tá totiž neexistuje.

*„Liebeskindovi jsou asimilovaní Židé, k jejich původu je neváže vůbec nic. Nestravují se košer a do synagogy chodí zřídkakdy. Neumějí odříkat kaddiš. Přesto na nich jejich židovství lpí jako neod **stranitelná** skvrna, jsou Židy z podstaty, nikoliv vol bou, svůj původ za sebou vlečou jako závaží, neví ditelné, ale stále přítomné“* (s. 20) - **predznamenáva** Katalpa osud rodiny. Česká autorka ale všetko ne **prezradí**. Niečo naznačí, ale mnohé nechá rozptýliť vo vzduchu, aby z toho neskôr vznikol

uragán.

Katalpa svoj román rozdelila do troch častí – **detstvo, dospievanie, dospelosť, ktoré zároveň** ohraničujú dôležité udalosti v rodine Liebeskindo vých. Najsilnejšiu výpoveď ponúka pri dospievaní Zuzany, ktorú opúšťa nevinnosť a istota pred blížiacou **sa katastrofou**: „*Dětství Liebeskindovu dceru opustí něžně, odpluje s vodou*“ (s. 89). Samozrejme,

že aj predošlé kapitoly obsahujú silné **pasáže, ktoré Host dokazujú** rozprávačský talent autorky. No v dospievaní je viac akcie, nevyhnutných zmien, originálnych **metafor**, výstižných dialógov a pochybností, ktoré

zmietajú rodinou cukrovníka Abraháma Liebeskinda. Katalpino rozprávanie je najvernejšie v príbehu, ktorý sa týka obdobia **druhej svetovej vojny**. Má to totiž zmapované. Jej kniha *Němci* takisto priblížila život ľudí v protektoráte, ich dilemy a strachy. Dej **vystavala** na hrdinke, pro stredníctvom ktorej ukázala, že rozhodnutia nie sú len dobré **alebo zlé a že naj viac nás zasiahnu udalosti**, ktoré nevieme ovplyvniť.

Recenzovaným románom sa vinie motív dychu, ktorý Zuzanu **sprevádza** v kritických situáciách. Prvá nastane v kuchyni ich vily, keď **sa poreže na prste**. Vtedy najväčšiu tragédiu zachráni jedine hlboký nádych a výdych: „*Dýchej, řekne jí. A Zuzana dýchá, dívá se, jak Iněným plátnem prosakuje krev; dýchá, jak ji to maminka učí, zhluboka nabírá dech do plic, co kapka krve, to jeden nádech, v dechu je všechno, uvolnění, vzdálení se od bolesti, smíření*“ (s. 77). Zuzana si **na to** spomenie ešte mnohokrát, keď neznesiteľne trpí. A s ňou vtedy trpí aj či **tateľka**. Katalpa je totiž neúprosná v opisoch, ktoré môžu niektorých odradiť. **Oplatí sa však vytrvať, pretože autorka ponúka** neobyčajný príbeh, ktorý je pre **náš časopriestor** netypický.

Zuzana nevyhráva nad všetkým, nečaká ju (zaslúžený) happy end, ale d'alšia bolesť. Kniha je preto v mnohom realistická, blízka **ženám, ktoré sa nevzdávajú**, ale čakajú, čo príde s ďalším dňom, **pretože samy nepoznajú východisko**.

Jakuba Katalpa

Téma JAKUBA KATALPA

Denisa Ballová

Navyše Katalpa je všímavá, opisuje kľúčové detaily, inokedy len atmosféru. Jej **román tak dostáva nové** dimenzie, ktoré chýbajú mnohým súčasným knihám. Katalpino **rozprávanie** nie je silené, ale prirodzené, postupuje pomaly, **aby sa** zrýchlilo a opäť spomalilo, ale hlavne prekvapilo čitateľku a čitateľa **v pasážach, ktoré vyvrcholia inak, ako si predstavovali. Žiadna z postáv románu *Zuzanin dech* nie je ideálna. Nie je v ňom ušľachtilý hrdina, ku ktorému by sme mohli vzhliadať ako k záchrancovi. Aj Zuzana robí chyby a často sa nespráva tak, ako čakáme. A práve to robí z románu kvalitné, výnimočné dielo. Katalpa nejde po vychodenej ceste iných autorov a autoriek. Ide si svojou, a to je len dobre. Jej kniha je výborná, hoci v poslednej časti o Zuzaninej dospelosti si niektoré pasáže žiadali precíznejšie zeditovanie, pretože kľúčové udalosti sú zbytočne nahustené na pár stránkach. Občas mi tiež napadlo, že francúzska autorka by román ukončila 70 strán pred Katalpiným záverom. Ale potom som sa dostala až tam a po chopila som. Všetko malo svoj zmysel,**

aj to rozprávanie, ktoré autorka natiahla na vyše 300 strán. Všetko sedí. A ja Katalpe opäť tliekam: „*Není nač čekat. čas plyne. Muže se kolem sebe rozhlédnout a spočítat mrtvé. Ona přežila. Liebes kindova dcera, ovinutá tenkými vlákny cukru*“ (s. 266).

Kristína Bukovčáková: Rituál II, 190 x 190 cm, acrylic on canvas, 2020